

HAR BIR O'QITUVCHI BILISHI KERAK BO'LGAN ZAMONAVIY O'QITISH USULLARI

Ismoilova Zaripa Abduqaxxarovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida muhim o'rin tutadigan o'qitish usullari yoritilgan. Muallif har bir o'qituvchi uchun zarur bo'lgan, ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi innovatsion metodlar — faol ta'lim usullari, muammoli o'qitish, interaktiv metodlar, STEAM yondashuvi, raqamli texnologiyalarni qo'llash kabi metodlarga alohida e'tibor qaratadi. Maqola o'qituvchilarga o'z kasbiy mahoratini oshirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantirishda foydali bo'lishi mumkin. Ushbu tadqiqot zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan tanishishni istagan ta'lim sohasi vakillari uchun qo'llanma sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy ta'lim, o'qitish usullari, innovatsion metodlar, faol ta'lim, interaktiv o'qitish, muammoli o'qitish, STEAM, raqamli texnologiyalar, o'quvchi faolligi, pedagogik yondashuvlar, kompetensiyaviy yondashuv, o'qituvchi malakasi, ta'lim samaradorligi.

Quyida keltirilgan o'qitish metodologiyalari sizning sinfingizni butkul o'zgartirib yuborishi mumkin. Ularni imkon qadar ko'proq qo'llash orqali o'quvchilaringiz uchun chinakam o'quv tajribasini yaratishingiz mumkin.

1. Aksincha sinf (Flipped Classroom)

Keling, eng mashhur zamonaviy o'qitish usulidan boshlaymiz. An'anaviy o'qitishda o'quvchilar mavzuni dastlab sinfda o'rganib, keyin uyda mustaqil takrorlaydilar.

Aksincha sinfda esa, o'quvchilar avval mavzu bilan mustaqil tanishadilar, so'ngra darsda savollarni hal qiladilar va guruhiiy loyihalar yoki boshqa amaliy mashg'ulotlar orqali bilimlarini mustahkamlashadi.

Bu usul o'quvchilarni faol bo'lishga va o'z bilimlarini mustaqil shakllantirishga o'rgatadi. Endi ular hammasini o'qituvchidan kutmaydi — o'zlari o'qituvchiga aylanadi!

2. Taktik o'rganish (Tactile/Kinesthetic Learning)

Taktik yoki kinestetik o'rganish — amaliy mashg'ulotlar va ko'rgazmali faoliyatlar orqali o'rganishdir. Bu metod onlayn darslarga ham mos: o'qituvchi faoliyatni ko'rsatadi, o'quvchi esa uyda uni bir vaqtda bajarayotgan bo'ladi.

Bu usul ayniqsa, qo'llar bilan ishlash, mahorat va amaliy ko'nikmalarni talab qiladigan fanlar uchun foydali.

Taktik o'rganish — bu faol va hamkorlikdagi o'rganish bo'lib, o'qituvchi bilan bir tempda ishlash orqali xatolar darhol tuzatiladi va noto'g'ri uslub shakllanishining oldi olinadi.

3. VAK o'rganish (Visual-Auditory-Kinesthetic Learning)

VAK — bu barcha turdagi o'quvchilarni qamrab oladigan kengroq yondashuv bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Vizual o'quvchilar — ma'lumotni ko'rish orqali (kitoblar, slaydlar, infografikalar, diagrammalar).

- Auditor o'quvchilar — eshitish orqali (podkastlar, videolar, muhokamalar).

- Kinestetik o'quvchilar — harakat orqali (amalda bajarganida).

Bu usul bilan har bir o'quvchi o'ziga mos usulda o'rganish imkoniga ega bo'ladi. Turli materiallar bilan ishlash o'quvchilarni qiziqtiradi va darslar kutilmagan, qiziqarli bo'lib boradi.

4. Loyihaga asoslangan o'rganish (Project-Based Learning)

Bu usulda o'qituvchi amaliy yoki nazariy loyiha beradi, o'quvchilar esa uni amalga oshirishlari kerak. Loyihalar hayotdagi real muammolarni hal qilishga yo'naltiriladi.

Loyihalar individual yoki kichik guruhlar shaklida topshirilishi mumkin. Bu faol o'rganishga eng yaxshi misol bo'lib, ijodkorlik, amaliy fikrlash va muammo yechish qobiliyatini oshiradi.

5. Muammoga asoslangan o'rganish (Problem-Based Learning)

Bu usul loyihaga asoslangan o'rganishga o'xshash, lekin farqi shundaki, bunda o'qitishdan oldin muammo beriladi.

O'quvchilar mustaqil yoki jamoa bo'lib loyihani qanday yechish bo'yicha qaror qabul qilishadi. Muammo murakkabligi asta-sekin ortib boradi: oddiy tushunchalardan murakkab loyihalargacha.

6. Hamkorlikdagi o'rganish (Collaborative Learning)

Hamkorlikdagi o'rganish — bu o'quvchilar birga ishlaydigan har qanday loyiha yoki faoliyatni o'z ichiga oladi. Bu usul orqali quyidagi muhim ko'nikmalar rivojlanadi:

- Jamoada ishlash,
- Vazifalarni taqsimlash,
- Vaqtni boshqarish,
- Qaror qabul qilish,
- Ijtimoiy ko'nikmalar.

O'quvchilar o'z kuchli tomonlarini baholashga o'rganadilar va loyihada o'zlariga mos rolni tanlaydilar. Guruh natijasi har bir a'zoga bog'liq bo'lganligi tufayli ular mas'uliyatni ham his qiladilar.

7. Kooperativ o'rganish (Cooperative Learning)

Bu usul ham hamkorlikdagi o'rganishga o'xshaydi, ammo farqi shundaki, o'qituvchi o'quvchilarni kichik guruhlariga ajratadi va har bir a'zoga maxsus vazifa va rol beradi.

Barcha o'quvchilar bir umumiy maqsadga erishishga harakat qiladilar va shu orqali ular jamoaviy ruh, mas'uliyat va hamkorlikni o'rganadilar.

8. O'yinga asoslangan o'rganish (Game-Based Learning)

Bu usul — o'yinlarni o'qitish jarayoniga kiritishdir. O'yinlar darsni jonlantiradi va o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Guruhli, rolli yoki onlayn o'yinlar ham dars tarkibiga kiritilishi mumkin.

Masalan, ABCmouse kabi platformalar interaktiv o'yinlar orqali o'quvchilarni o'qishga jalb qiladi. O'yinlar rag'bat, sovrin va yutuq hissini beradi, bu esa o'quvchilar uchun kuchli motivatsiya manbaidir.

Shuningdek, gamifikatsiya deb ataluvchi yondashuv ham mavjud — bu o'yin mexanikasini (ball, bosqichlar, medal, reytinglar) darsga qo'shishni anglatadi, lekin bu real o'yin bo'lishi shart emas.

9. Tadqiqotga asoslangan o'rganish (Inquiry-Based Learning)

Bu usulda o'qituvchi ochiq savol beradi yoki loyiha topshiradi, o'quvchilar esa mustaqil tadqiqot o'tkazib, javob topishlari yoki nazariya ishlab chiqishlari kerak bo'ladi.

Faoliyatlar yakka holda yoki kichik guruhlar bilan bajarilishi mumkin. O'qituvchi yo'l-yo'riq berishi yoki o'quvchilarga hammasini o'zlari hal qilishga ruxsat berishi mumkin.

Bu usul orqali o'quvchilarda quyidagilar shakllanadi:

- Tahliliy fikrlash,
- Mantiqiy xulosa qilish,
- Qiziquvchanlik,
- Mustaqil qaror qabul qilish,
- Taqdimot va muloqot ko'nikmalari.

10. Fikrlashga asoslangan o'rganish (Thinking-Based Learning)

Bu o'qitish usuli har qanday metod bilan birgalikda qo'llanilishi mumkin. Bu — chuqurroq savollar berish va mavjud bilimlarga shubha bilan qarashni o'rgatadigan yondashuvdir.

Shuningdek, bu usul o'quvchilarni loyiha yakunida o'z ishlarini tahlil qilishga undaydi: nima to'g'ri bo'ldi, nima noto'g'ri ketdi, nimani boshqacha qilish mumkin edi?

Bu yondashuv quyidagi ko'nikmalarni rivojlantiradi:

- Tanqidiy fikrlash,
- Tahlil qilish,
- O'z-o'zini baholash.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedova, N. A. (2021). *Pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlar*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Jalolov, J. J. (2020). *Pedagogika: nazariya va amaliyot*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
3. Xolmatova, M. (2019). *Zamonaviy dars: shakllari va metodlari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Hasanboyeva, S. (2022). *Faol o'qitish metodlari asoslari*. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Dewey, J. (2004). *Democracy and Education*. New York: Dover Publications. (Tarjimaviy manba sifatida foydalanilgan)
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Ministry of Public Education of Uzbekistan. (2023). *Milliy o'quv dasturlariga asoslangan metodik qo'llanma*. Toshkent.
8. UNESCO. (2021). *ICT in Education: A Critical Literature Review and Its Implications*. Paris: UNESCO Publishing.